

Пильгун Н. В., к.ю.н., доцент,
Абражевич Д. А., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОЛЬОТІВ У МІЖНАРОДНОМУ ПОВІТРЯНОМУ ПРОСТОРИ

Міжнародний повітряний простір охоплює простори, розташовані над водною поверхнею за межами територіальних вод прибережних держав, а також простір над сухопутною та водною територією Антарктиди [1].

Повітряний простір, розташований над територією держави, є частиною його території. Держава володіє повним і виключним суверенітетом над своїм повітряним простором і має право дозволяти або забороняти будь-які польоти над своєю територією. Відкритий повітряний простір – це простір над відкритим морем і іншими територіями з особливим режимом, як Антарктида, міжнародні протоки і канали, архіпелажні води.

На міжнародному рівні необхідно було регламентувати регулярні, транзитні польоти повітряних суден, спільні міжнародні польоти з території однієї на територію іншої держави, із транзитом через територію третьої держави або без такого з використанням міжнародного повітряного простору. У цих цілях у 1944 році в Чикаго була укладена Конвенція про міжнародну цивільну авіацію і створена універсальна міжнародна міжурядова організація – Міжнародної цивільної авіації (ІКАО) [2, с. 14].

Найважливішими принципами сучасного міжнародного повітряного права є: повага суверенітету держави над повітряним простором в межах її території, забезпечення безпеки міжнародної цивільної авіації, свобода польотів у міжнародному повітряному просторі [3, с. 88].

Визначення міжнародного польоту майже виключно регулюється національним правом, що іноді породжує колізії відповідних національно-правових норм.

У міжнародному повітряному просторі діє принцип свободи польотів. Він включає право будь-якої держави здійснювати в міжнародному, тобто у відкритому, повітряному просторі вільні та безперешкодні польоти будь-яких повітряних суден, чому не повинні чинитися жодні перешкоди. За загальним правилом здійснення

польотів у міжнародному повітряному просторі може відбуватися як по встановлених повітряних трасах, так і поза ними [4].

Стосовно до дії норм міжнародного права та національного права з міжнародним (іноземним) елементом важливе значення має класифікація польотів повітряних суден. Ця класифікація може носити як технічний, так і юридичний характер. У першому випадку вона пов'язана з необхідністю встановлення часових меж «технічної» експлуатації повітряного судна і має на меті визначення льотного часу членів екіпажу, розслідування авіаційних подій і т. д. Мова тут йде не про класифікацію польотів, як таких, а про встановлення періоду польоту повітряного судна [5]. У другому випадку питання стосується підрозділу польотів на внутрішні та міжнародні з точки зору обсягу застосовуваних до них і інших відповідних нормативних приписів.

Зокрема, з поняттям «міжнародний політ» пов'язане важливе питання встановлення і дії норм міжнародного права та національного права, що регулюють відносини між різними їх суб'єктами з приводу здійснення міжнародних польотів. Жодні регулярні міжнародні повітряні сполучення не можуть здійснюватися над територією або на територію договірної держави, окрім як за спеціальним дозволом або з іншої санкції цієї держави і згідно з умовами такого дозволу або санкції (ст. 6 Конвенції) [2]. Міжнародні польоти виконуються також в інтересах приватних юридичних осіб та фізичних осіб. Юридично розроблені підстави виконання міжнародних польотів, які вже стали реальним фактом на початку нинішнього століття.

Спільними підставами виконання міжнародних польотів є міжнародні договори і спеціальні дозволи. Але будь-який суб'єкт іноземного права може правомірно зробити виліт з території держави тільки з дозволу компетентних органів останнього і відповідно до вимог національного законодавства. Таким чином, сама можливість правомірного польоту на іноземну територію передбачає волевиявлення компетентних органів держави, яке делегує таким органам право вирішувати процедурні питання пересування зі своєї території на іноземну територію. Подібний порядок відображає повновладдя держави в межах своєї території і пов'язаний з правом на зовнішні (транскордонні) пересування, яке належить тільки державі. Це пов'язано з тим, що юридичній автономії суверенних держав в даний час протиставляється міжнародне спілкування, загальна воля держав, складові передумови й основи сучасного міжнародного права. Тому в міжнародних відносинах, пов'язаних з допуском на територію один

одного, держави реалізують принцип суверенної рівності, який не є договірним, а внутрішньо притаманним кожній державі як суб'єкту міжнародного права.

Право на міжнародний політ має тільки держава, повітряне судно якої виконує політ. Це положення посилюється ще тим, що всі без винятку повітряні судна підлягають реєстрації в тій чи іншій державі, набуваючи таким чином національної приналежності цій державі (ст. 17 Чиказької конвенції). При цьому повинен поважатися принцип повного і виняткового суверенітету держави в межах своєї території (в тому числі в межах національного повітряного простору), що передбачає наявність санкції приймаючої держави на вліт на його територію.

Свобода повітряного простору та польотів над відкритим морем, що виникла спочатку як міжнародно-правовий звичай, закріплена в ст. 2 Женевської конвенції про відкрите море 1958 р. Не порушуючи цю норму, держави можуть здійснювати спільні дії з обслуговування повітряних польотів у деяких районах міжнародного повітряного простору, про що укладають спеціальні договори. Такі договори створюють у їхніх учасників суверенні права на відповідні простори та не можуть перешкоджати повітряним суднам інших держав користуватися цими районами. Міжнародне повітряне право не містить однакових правил щодо порядку вльоту на територію держави або вильоту з її території повітряних суден іноземних держав. Такі питання належать до внутрішньої компетенції держави.

Виходячи із вищевикладеного можна стверджувати про те, що інститут права міжнародних польотів є дуалістичним за своєю природою: право однієї держави на зовнішні зв'язки співіснує з принципом суверенітету іншої держави в межах території останнього.

Література

1. Буроменський М. В. Польоти в міжнародному повітряному просторі [Електронний ресурс] / М. В. Буроменський. – Режим доступу: <http://readbookz.com/pbooks/book-34/ua/chapter-1763/>.

2. Про міжнародну цивільну авіацію: Конвенція від 07.12.1944 р. [Електронний ресурс] / Сайт Верховної Ради України. Законодавство. Міжнародний документ. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_038

3. Тимченко Л. Д. Міжнародне право: підручник / Л. Д. Тимченко, В. П. Кононенко. – К. : Знання, 2012. – 631 с.

4. Мацко А. С. Міжнародне право: навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і допов. / А. С. Мацко. – К.: МАУП, 2005. – 232 с.

5. Международное публичное право: учебник для бакалавров / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Д. К. Бякешев [и др.]; отв. ред. К. А. Бекашев. – 5-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2013. – 1000 с.

УДК 347.822.4(043.2)

Шапенко Л. О., асистент,
Поляцко А. В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

АВІАЦІЙНА БЕЗПЕКА ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Цивільна авіація є невід'ємним елементом авіатранспортної системи та перспективною високотехнологічною галуззю, яка сприяє соціально-економічному розвитку як України, так і всієї світової спільноти. Разом з тим, цивільна авіація є одним з найбільш уразливих об'єктів, який може становити значну загрозу для людства. Це зумовлене не лише тим, що експлуатація авіаційного транспорту є джерелом підвищеної небезпеки, а й тим, що останніми роками спостерігається збільшення кількості правопорушень, терористичних актів в цивільній авіації, а також зростання ризиків виникнення антиправових актів в аеропортових комплексах. Все це свідчить про глобальність проблеми авіаційної безпеки та актуальність питань щодо забезпечення здійснення дієвих заходів, спрямованих на попередження незаконного втручання в діяльність цивільної авіації.

Згідно Повітряного кодексу України авіаційна безпека – це комплекс заходів із залученням людських і матеріальних ресурсів, який призначений для захисту цивільної авіації від актів незаконного втручання [1]. Іншими словами кажучи, авіаційна безпека – це стан захищеності цивільної авіації від протиправних втручань в її діяльність, тобто відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю нанесення збитків від незаконного втручання в діяльність цивільної авіації.

Світовим лідером по розробці стандартів і рекомендацій щодо забезпечення авіаційної безпеки є Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO). Саме під її керівництвом за останні роки вдалося досягти суттєвого прогресу у підвищенні авіаційної безпеки у всьому світі. Зокрема, мова йде про прийняття в 2010 р. на 37-й Асамблеї ІКАО Декларації про авіаційну безпеку та Всеохоплюючої стратегії по розробці стандартів і рекомендацій в сфері забезпечення